

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс

за академичната длъжност „ДОЦЕНТ”

обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” в ДВ., бр. 55/19.07.2011 г.

Рецензент: проф. д-р хабил. Ирена Василева

Кандидат: гл. ас. д-р Гергана Апостолова

I. Кратки биографични данни за кандидата

Д-р Апостолова е родена на 25.01.1959 г. в гр. Пазарджик. През 1978 г. завършва Английската езикова гимназия в гр. Пловдив, а през 1983 г. СУ „Климент Охридски“ със специалности „Философия“, „Английски език“ и „История“. През 1991 г. придобива научната степен „Доктор по философия“ в същия университет.

От 1992 г. досега е главен асистент по английски език в ЮЗУ „Неофит Рилски”, а междуременно е разработвала и водила курсове в УНСС – София, Киевски славистичен университет, управлявала е фирма за чуждоезиково обучение в гр. Кюстендил. Освен това д-р Апостолова проявява изключителна обществена и академична активност в различни области, на които нямам да се спирам тук /вж. Автобиографията/.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата.

Основните творчески и научни интереси на д-р Апостолова се определят от факта, че тя успява в продължение на цялата си кариера успешно да съчетава придобитите квалификации на англицист, философ и историк, а именно /както са посочени в Автобиографията и видими от публикациите/: философия на езика, семантика и епистемология, лингвистична антропология и др., а в последните години и проблеми на комуникацията в новите технологии и по-конкретно – в глобалната мрежа.

За участие в конкурса за доцент по английски език кандидатката е представила монография със заглавие „АНГЛИЙСКИЯТ ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ И ПРЕВОД“, издадена през 2011 г., както и редица други публикации от най-разнообразен характер. Представеният списък съдържа общо 96 заглавия, от които 3 монографии /1 – 3/, 8 учебни помагала – 4 - 11 /на които ще се спра в раздела „Учебна дейност“/, 3 книги /12 – 14/, които нямат отношение към конкретния конкурс, но говорят за разностранните интереси и способности на кандидатката, 42 статии в списания, сборници и публикации в интернет и 39 участия в конференции. Не навсякъде в списъка е даден обема на статиите.

Както е прието, първо ще се спра по-подробно на хабилитационния труд на д-р Апостолова. Както подсказва заглавието, монографията *АНГЛИЙСКИЯТ ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ И ПРЕВОД* е посветена на анализа, интерпретацията и превода на английски философски текстове на български език. Поне на мен доколкото ми е известно, засега не съществуват подобни пълни разработки на тази проблематика в България, разбира се, с изключение на други публикации на авторката. От друга страна, навлизането на философска литература, написана на английски език, става все по-масово, макар и със закъснение, особено след „демократизацията“. Смятам, че е излишно да разсъждаваме тук за причините и необходимостта от появата на такива преводи. Повечето от съществуващите преводи обаче, както твърди авторката на монографията, са направени от философи, докато в университетските курсове по превод практически не се включва работа върху подобни текстове, така че филолозите не са подготвени да ги анализират и превеждат.

Ето защо една от целите на разработката е да покаже /и докаже/, че при прилагането на определени похвати е напълно възможно да се обучават студенти по английски език и в този вид дейност. Преди това обаче тя се спира подробно на проблемите, с които се сблъсква преводача на философски текстове от гледна точка на тяхната характеристика и от гледна точка на техниките на превод, като например особеностите на философския термин и необходимостта от определяне на неговото значение не изобщо, а в рамките на „всеки отделен философски текст“ /стр. 85/. Изключително позитивна и уникална особеност на изследването е, че то се основава на огромен корпус от преводни текстове, така че както

направените изводи и заключения, така и апробираната методика, предложена за работа с такива текстове, не „висят във въздуха“, а са подплатени с реален текстови материал.

Освен това авторката разглежда ролята на преводача като интерпретатор, чиято задача е не просто да „предаде“ английски философски текст на български език, но и да го реконцептуализира, да го експлицира и по този начин да постигне нови интерпретации / реконцептуализации и заключения, релевантни за носителите на езика-цел /в случая български/.

Корпусният материал е репрезентативен и е подбран целенасочено и обективно, като критериите за подбор съответстват на тематиката на изследването и на неговата приложна част. Библиографията включва цитираните в разработката източници /references/, а текстовете на корпуса са дадени в приложенията.

Разбирането на авторката за философския текст като динамичен и подлежащ на интерпретации не само от гледна точка на историческите и културни реалности в даден период от време, но и като резултат - при неговия превод, не е неизвестно в световната практика, но представлява новост в България. Оттук възниква и необходимостта от появата на нови преводи на вече преведени философски текстове – факт, познат ни от изключително многобройните преводи и интерпретации на Библията, взета като най-очевиден пример.

Особено важен принос в изследването е системно прилаганият подход, който позволява адекватно прилагане на теоретично постигнатите заключения в практиката на обучението по превод. Освен това, както авторката с пълно право спомена по време на предварителното обсъждане, един от приносите на разработката е разработването на „общите матрици за натрупване на бази от данни – на страници 134 и 135. В оптимизирани вариации те са приложими към анализите на философските текстове и носят много задоволителни и почти пълни резултати, както се вижда от анализите на шестте жанрово-обособени групи текстове в третата част.“ /Апостолова, **ПРЕДСТАВЯНЕ НА ХАБИЛИТАЦИОННИЯ ТРУД ПРЕД РАЗШИРЕНИЯ КАТЕДРЕН СЪВЕТ – м. септември 2011 г./** Без да се спирам на чисто техническите характеристики на работата, ще завърша с преценката, че трудът е новост за българската теория на превода както с цялостния си подход към проблемите и обекта на изследване, така и с приложния си характер.

Освен хабилюационния труд кандидатката е публикувала през отчетния период още една монография /1/ през 1999 г. и се очаква отпечатването на трета /3/ в най-близко време.

Бих си позволила да разделя статиите на кандидатката в пет групи: /1/ публикации, свързани с комуникацията в Мрежата /14/; /2/ публикации, посветени на чуждоезиковото обучение /7/; /3/ публикации, посветени на проблемите на превода /6/; /4/ публикации с филозофско-реторическа насоченост /6/ и /5/ - „други“, свързани с антропологията, литературата, когнитивистиката и др. Това групиране, разбира се, е съвсем условно, тъй като както в съдържателно, така и в целево отношение почти никоя от публикациите ѝ не може да бъде характеризирана като чисто филологическа или чисто реторическа.

Особено впечатление в разработките по **реторика** прави способността на авторката да систематизира, класифицира и изяснява понятия, да търси връзките и взаимните зависимости както между традиционната и „новата“ реторика, така и тяхната рефлексия върху много други области на научното познание и преди всичко върху съвременните представи за межкултурната комуникация.

Като част от тази комуникация се разглежда и **превода**, където Апостолова реализира своя принос, създавайки пространствен модел на комуникационната ситуация при превод. В рамките на предложения модел е особено интересно да се отбележи въвеждането на параметъра „време“ както във вътрешноезиков, така и в междуезиков план – т.е. влиянието на времето на продуциране на оригиналния текст от една страна върху неговите съвременни интерпретации и от друга – върху неговия превод на чужд език. В някои от статиите си авторката не пропуска и да се задълбочи в когнитивните процеси при превод /напр. 21/.

С оглед на тематиката на обявения конкурс бих искала да се спра по-подробно на нейните приноси в областта на **чуждоезиковото обучение** по принцип и на **методиката на обучение по английски език** в частност. В много разработки се обосновава и практически верифицира аргументативния подход към обучението по английски език: *Reading Comprehension (1993)*, *The Composition (1993)* *A Linguistic model Based on the Theory of Argumentation (1996)* и още редица други. Тук държа да отбележа, че въпросният подход не би трябвало да се разбира като ограничен за английския език, а като методологически модел, който може да се използва в чуждоезиковото обучение по принцип.

Апостолова използва когнитивните и моделиращи функции на езика в разработването на този подход, като поставя отдавна необходимия фокус върху прагматиката, а не само върху чисто лингвистичните аспекти при изграждането на културно-специфична методика за обучение на българи. Авторката подхожда към проблемите на комуникацията интердисциплинарно и разглежда, от реторическа гледна точка, речевия акт като реализация на последователни идеи, които са прагматично релевантни към речевата ситуация. Моделът е отворен, динамичен и лишен от прескриптивни елементи. Диалогичният характер на межкултурната комуникация и проблемите, произтичащи от културнообусловените различия са отразени, например, в особено интересната разработка *The Bulgarian Self in ‚I‘, ‚You‘ and ‚He‘ (1995)*, където се разглежда, на базата на примери от педагогическата практика, “познавателното субект-обектно отношение в неговата възвратна конкретизация като самосъзнание, реализирано в непосредствената употреба на английските лични местоимения от българи”. Тук именно проличава умението на авторката да свърже възгледите за “Аз-а” във философски и психологически план, от една страна, и неговата езикова реализация в межкултурен план. За широките интереси на Апостолова говори и публикацията *The Teacher of English – a Guide to the World (1994)*, която бих причислила към особено модерното направление в съвременната приложна лингвистика известно под името *Gender Studies* и което засега все още “търси почва у нас”.

Разгледаните дотук публикации отразяват, бих казала, по-стари /но в никакъв случай незначителни/ интереси на д-р Апостолова. В последните години тя насочва вниманието си, както вече споменах, към **виртуалната комуникация** – една не само модерна, но и изключително важна в съвременното технологизирано общество тематика. По-конкретно, тя се спира на възможни философски подходи към съществуването на съвременния човек в мрежата и произтичащите от това последствия за индивида и обществото като цяло /27, 43/, на интернет-обществото и интернет-културата /29, 39, 41/, на ролята на компютърните игри и връзката им с литературата за деца /35/ и др.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

1. Научна дейност

Интересите на кандидатката са съсредоточени върху дейностно детерминираната гранична област, в която живата практика съединява в едно знанията, уменията и методическите изисквания на класическата реторика, логиката, философията, езикованието и ред други науки и приложни дисциплини, особено имайки предвид интересът ѝ в последните години към виртуалната комуникация, която привлича вниманието на огромен брой учени от различни области в цял свят. Мнозинството от представените разработки третират въпроси от интердисциплинарен характер и именно тук трябва да се търсят приносните моменти в научната продукция на д-р Апостолова. За високото качество на нейната работа говори и спечелването и успешната реализация на проект по стипендия на една от най-престижните фондации в света – „FULBRIGHT“ – чийто стипендиант д-р Апостолова е била през 2007 - 2008 г. и то в /също/ един от най-престижните университети в света – Масачусетския технологически институт, където е взела активно участие в семинари, курсове, конференции и се е запознала с водещи световни учени, където само споменаването на Ноам Чомски е достатъчно. По време на престоя си там е участвала и в различни инициативи на Бостънския университет – една не по-малко престижна институция.

Освен това има още няколко спечелени индивидуални проекти /вж. Автобиография/, на които няма да се спирам подробно. Само ще отбележа, че изложеното дотук ясно показва, че д-р Апостолова е доказала своята конкурентноспособност и активност в международната научна общност, което я отличава от много други колеги в България.

2. Научно-приложна дейност

Кандидатката е съумяла да приложи и продължава да прилага резултатите от научните си разработки директно в практиката на обучение, което се вижда преди всичко от хабилитационния труд, от многобройните издадени учебни помагала и от разработените и предлагани от нея курсове, които са насочени към едни от най-съвременните области на знанието.

3. Преподавателска дейност

Д-р Апостолова е осъществила и продължава да осъществява огромна по обем и разнообразие преподавателска дейност, като по-голямата част от нея е свързана с курсове от областта на англицистиката, друга – от областта на реториката и философията

/предимно в УНСС/, а трета представлява интеграцията на двете основни области с предлаганите в ЮЗУ курсове по **Реторика и реторически анализ, Митове, метафори и модели (Лингвистична антропология), Английският език и Интернет, а през настоящия семестър – и Философия на езика – за бакалаври; Теория на художествения превод, Етика и литература, Природонаучни аспекти на литературата (Торо) – за магистри**, към които студентите, поне доколкото ми е известно, проявяват особен интерес. Част от публикациите на Апостолова са директно свързани с практиката на чуждоезиковото обучение, което показва нейната способност да прилага научните си разработки в непосредствената работа със студенти. Тук трябва да отбележа учебните помагала /номера 4 до 11 от списъка/, от които 5 са самостоятелни, а останалите 3 – в съавторство. Някои от тях са предназначени за студенти, а други – за кандидат-студенти. Помагалата се използват активно в процеса на обучение и едното от тях дори е претърпяло второ издание, което говори само по себе си за тяхното качество и приложимост. Необходимо е да спомена и учебника за дистанционно обучение, където Апостолова е съавтор, и който е финансиран по проект на програма „Phare“. Поради липса на място и поради факта, че в останалата документация се съдържа достатъчно информация за конкретните курсове /лекционни и семинарни/, които кандидатката преподава и/или е преподавала, няма да се спирам повече на този въпрос, но ще спомена, че те са многобройни и многостранни.

IV. Критични бележки и препоръки

Във връзка с хабилитационния труд бих препоръчала на авторката да подготви и издаде учебно помагало на базата на вече наличния емпиричен материал, което може да се използва и от други колеги, както и от практикуващи преводачи.

На второ място ми направи впечатление, че въпреки, че кандидатката има публикации във водещи български издания, публикациите ѝ в международни списания и участията в международни конференции са относително малко. Ето защо бих препоръчала на д-р Апостолова с оглед на бъдещото ѝ развитие да публикува и в реномирани рецензирани издания в чужбина и то не само в интернет, особено предвид факта, че тематиката, по която работи, е изключително интересна.

На трето място бих препоръчала на д-р Апостолова да остане вярна на интердисциплинарната си ориентация, но предвид на факта, че се хабилитира по английски език, да фокусира бъдещите си изследвания върху този език. Убедена съм, че такива търсения особено в най-новата ѝ област на интереси /глобалната мрежа/ ще донесе важни резултати с оглед на неизменно водещата роля на английския език в глобалната комуникация.

В чисто технически план трябва също да спомена, че част от статиите не са подадени в цялост, както и тези, публикувани в интернет. Освен това списъкът на цитиранията е много общ и не съдържа конкретни публикации, в които авторката е цитирана. И не на последно място – ако трябваше да „съдя“ по справката за приносите, нямаше да бъда в състояние да оценя работата на д-р Апостолова по достойнство. Въпросната справка е изключително кратка и не съдържа необходимата информация, която се очаква.

V. Заключение

В заключение, на основание на дадената по-горе обща положителна характеристика на продуктивността на научната и преподавателската дейност на кандидата и оценката на нейните творчески научни постижения с приносен характер, а също в съгласие с нормативните документи за научни звания и степени, препоръчвам убедено и категорично на уважаемото жури да гласува положително за присъждането на д-р Гергана Пенчева-Апостолова званието „доцент по английски език“ по обявения конкурс в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград.

Дата: 01.11.2011 г.

Рецензент:.....

/ проф. д-р хабил. Ирена Василева/